

חיובי שמירה

1 משנה ב"מ מ"ב ע"א, המפקיד... 'וגמ', 'בידך'

השומר חייב לשמור כדרך השומרים - ומשמעות הגמ' היא שהשומר חייב לשמור על כספים בידו ממש.

2 שם, אמר שמואל כספים... או בטפח הסמוך לשמי קורה' ורש"י

בזמן ששכיחים גנבים המחפשים בכל מיני מקומות חייבים להטמין את הכסף בקיר - או בתחתיתו או למעלה ליד התקרה - ואם קבל את הפקדון סמוך לשבת מובן שלא ניתן לצפות ממנו להטמינו לפני כניסת השבת ואם המפקיד הוא תלמיד חכם יש מקום שלא להטמינו מיד שמא יבקש את הכסף בחזרה כדי לקנות יין לבדלה.

והנה, פשוטות לשון המשנה, ונעל בפניהם שלא כראוי משמע שמסר את המעות ביד בנו ובתו ונעל בפני הבן או הבת שלא כראוי. בנמוק"י הביא פירוש אחר -

3 נמוק"י פ' המפקיד (בר"ף כ"ג ע"ב) ד"ה נעל בפניהם

הנמוק"י הביא את קושיית המפרשים שאם הכוונה לנעילה שלא כראוי בפני בניו יש במשנה בסך הכל שני אופנים של חייב - צרון והפשילן לאחוריו ומסרן לבנו ובתו, וכשהגמ' מקשה על צרון פותחת בלשון, בשלמא כולהו' - והוא תמוה שה, בשלמא' היא על אופן אחד בלבד ולא שייך לומר, כולהו' ולכן פירשו ע"פ הירושלמי שנעל בפניהם הכוונה היא שנעל בפני המעות - ואם נעל כראוי הרי זה כדרך השומרים - ולא אמר שמואל, כספים אין להם שמירה אלא בקרקע' אלא בזמן שהיו גנבים שכיחים מאד - וזוהי שיטת הרב אלברגלוני.

4 רמב"ם פ"ד שאלה ופקדון ה"ד

הרמב"ם הביא את דברי שמואל להלכה

5 שו"ת תרומת הדשן סי' של"ג, ...דטענתו בהא טענה היא'

בתרוה"ד הביא את שתי הדעות ואת ההגהות אשרי שבזה"ז אחרי שהמפקיד מבין שאין הנפקד שומר כספים בקרקע אדעתא דהכי קמפקיד, וגם הביא ראיה מגמ' (את סוגיית הגמ' נראה לקמן) שאפי' בזמן הגמ' אם הטמינו במקום שגנבים אינם מחפשים שם יצא ידי שמירה לענין גניבה, ולמעשה פסק להקל.

6 בית יוסף חו"מ סי' רצ"א (ס"ח), כתב ה"ר יהודה ברצלוני... בשורש קל"א'

הטור בשם אביו הרא"ש הביא את דברי ה"ר יהודה ברצלוני שלא אמר שמואל שהכספים אין להם שמירה אלא בקרקע אלא בזמן שהיו גנבים מצויים מאד, והב"י הביא שגם הרמב"ן הביא את דבריו להלכה, אבל הרמב"ם חולק - ובכל זאת יש לומר שהרמב"ם מודה בזה"ז שאין הדרך להטמין את הכספים בקרקע.

ראינו את דברי הגמ' שהפשילן לאחוריו חייב מפני שלא שמר כדרך השומרים - שהכספים נשמרים בידו ממש - ולכאורה קשה איך זה מסתדר עם דברי שמואל שהכספים אין להם שמירה אלא בקרקע -

7 רמב"ם פ"ד שאלה ופקדון ה"ו, ...ויקברם כראוי'

הרמב"ם למד שזה שהכספים נשמרים ביד היינו כשהפקידם אצלו בדרך.

8 שם ה"ב, כיצד דרך השומרים...'

הרמב"ם קבע שהשומר חייב לשמור כל פקדון במקום שהדרך לשמור אותו. וא"כ - למעשה חייבים לדון בכל פקדון לפי המקום והזמן - וכן יש לחלק בין השמירה כשהפקיד אצל השומר בבית לבין השמירה בדרך.

וכ"ז לענין שומר חנם - שהשמירה כדרך השומרים מפקיע מטענת פשיעה. בנוגע לשומר שכר שהוא חייב בגנבה ואבידה ייתכן וגם החיוב לשמור הוא ברמה אחרת-

9 ב"מ צ"ג ע"א, ההוא רעיא... לנטורי לי נטירותא יתירתא (ע"ב)

המעשה בההוא רעיא היה ברועה שבהמה ששמר עליה נפלה לנהר ופטור אותו רבה הואיל ושומר כדרך השומרים ונחשב לאונס (הרועה הוא שומר שכר וחייב על אבידה ופטור על אונסים בלבד) וטען עליו אביי ואם הרועה עלה לעיר או הלך לנוח בשעות שבני אדם רגילים לעשות כן - האם גם שם תגיד שהוא פטור! ורבה השיב שגם זה נקרא אונס, והקשה עליו אביי מברייטא שנתנה סימן לאונס מהפסוק באיוב שהחיל בא ולקח את הבקר ואת האתונות והרג את הנערים - הרי שדוקא במקרה כזה הוא אונס ולא בפחות מזה - ותיירץ רבה שהברייטא עוסקת בדין שומר העיר בלילה שעל דעת כן הוא נשכר - לשמור נטירותא והקשה עליו אביי מברייטא אחרת שלמדה מיעקב באינו את חיובי השומר שכר ורבה העמיד גם את הברייטא ההיא בשומרי העיר, והקשה עליו אביי מדין הזאב שטרף והארי שדרס כשהשומר לא היה שם - שאם היה יכול להציל אילו היה שם חייב ואם לאו - פטור - ומסתמא מדובר בשלא פשע דהיינו שעלה בזמן שנהוג לעלות - שאם פשע גם אם בסוף קרה אונס חייב (את סוגיית תחלתו בפשיעה וסופו באונס נראה לקמן) הרי מפורש שגם אם לא פשע חייב על שלא שמר נטירותא יתרתא - ותיירץ רבה שמדובר בשעלה מחמת פחד כששמע קולו של אריה וחייב מפני שהיה לו לשכור (על חשבונו של בעל הבית) אנשים להציל מיד הארי - ודוקא שומר שכר אבל שומר חנם אינו חייב אם לא היה יכול להציל בעצמו (ושומר שכר חייב להוציא - על חשבון בעה"ב - עד כדי דמיהן שבעל הבית מעדיף לשלם את כל שוויים ושלא לקנות בהמות חדשות) - ובסוף אומרת הגמ' שרב חסדא ורבה בר רב הונא חולקים על רבה וסוברים שלכן משלם לו לשומר שכר כדי שישמור שמירה יתרתא. וא"כ - לכ"ע חייב השומר שכר להציל אפילו בשכר (על חשבונו של המפקיד) ושומר העיר אין לו לעלות או לנוח כמו שאר השומרים, ושומר שכר רגיל - לפי רבה מותר לו לעלות ולנוח כדרך כל השומרים ולפי רב חסדא ורבה בר רב הונא אסור לו לעלות ולנוח שמשלם לו על מנת שישמור שמירה יתרתא.

10 תוס' שם ד"ה אי הכי... ואבידה'

גם לפי רב חסדא ורבה בר רב הונא שהשומר שכר חייב בנטירותא יתרתא, אם לא שמר אלא שמירה רגילה לא נקרא פושע אבל חייב בגניבה ואבידה, ואם למעשה קרה אונס - דהיינו באופן שעלה בשעה שהדרך לעלות ולא היה יכול להציל גם אם היה שם - פטור ולא נקרא תחלתו בפשיעה וסופו באונס.

11 רמב"ם פ"ג שכירות ה"ח

הלכה כרב חסדא ורבה בר רב הונא - שהשומר שכר חייב בנטירותא יתרתא וגם אם עמד או נח בשעה שעומדים או נחים חייב (וזה שהרמב"ם פטר אם לא היה יכול להציל גם אם עמד בשעה שאין הדרך לעמוד ולא נקרא תחלתו בפשיעה וסופו באונס נראה לקמן).

12 תוס' ב"מ מ"ב ע"א ד"ה אמר שמואל... חייב'

התוס' מסתפקים איך הדין בשומר שכר שהטמין את כספי הפקדון בקרקע ונגנב - האם הוא בכלל גניבה ששומר שכר חייב עליה או שהוא אונס -

13 שם, ויש להביא ראיה... בכל אונסין'

התוס' מביאים ראיה שגם אם נגנב באונס חייב שהגמ' כשרצתה ללמוד משומר שכר שהשואל חייב בגניבה ואבידה ק"ו מאונסים דחתה את הראיה מזה שאם השומר שכר טוען טענת ליסטים מזויין ונמצא בידו שחייב לשלם כפל ואילו השואל פטור מכפל (שטענת ליסטים מזויין שהוא אונס לא פטר אותו) ועל זה תירצו בגמ' שליסטים מזויין נקרא גזלן ואין כפל - והקשו התוס' אבל גניבה באונס היא גניבה לכ"ע ולמה לא דחו בגמ' שהשומר שכר חייב כפל כשפטור עצמו בטענת גניבה באונס ואילו השואל משלם קרן מיד שהרי הוא חייב באונס - אבל התוס' תמה למה שהשומר שכר יהיה חייב על גניבת אונס כשהוא פטור בליסטים מזויין!

14 שם, ונראה... אף שואל כן'

התוס' תירצו שאם השומר שכר פטור בגניבה באונס אז גם השואל היה פטור בגניבה באונס (אם הפטור בגניבה נלמד בק"ו משומר שכר שהרי דיו לבא מן הדין להיות כנדון) וגם הוא יתחייב כפל בטענת גניבה באונס - וא"כ התוס' למסקנא פטר את השומר שכר בגניבת אונס.

15 תוס' ב"ק נ"ז ע"א ד"ה כגון, ונראה לר"י...'

לפי הר"י השומר שכר חייב על גניבת אונס ודוקא בליסטים מזויין פטרה אותו התורה מ,או נשבה'.

16 נמוקי יוסף פרק הפועלים (ברי"ף נ"ג ע"ב) ד"ה כי יהבי לך אגרא, ומיהו...'

לפי הרשב"א מה שנלמד מ,או נשבה' הוא שגניבת אונס פוטר דוקא באופן שהאונס הוא בגופו של הפקדון ולא בגופו של שומר.

17 שו"ע חו"מ סי' ש"ג ס"ב וש"ך ס"ק ד'

המחבר הביא את שיטת הר"י כ"א והש"ך פסק כמו התוס' שהשומר שכר פטור בגניבת אונס.

18 שם סעיף ג' וש"ך ס"ק ה'

שומר שכר פטור באונס והש"ך כתב שהשומר מקבל שכרו. ובמקרה של דליקה השומר שכר אינו יכול לפטור את עצמו אם לא שיודע בברור שהפקדון נשרף.

ראינו את ענין תחלתו בפשיעה וסופו באונס-

19 ב"מ מ"ב ע"א, ההוא גברא דאפקיד... והילכתא תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב'

נחלקו הלישנא קמא והאיכא דאמרי אם תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב או פטור ומסקנת הגמ' היא שההלכה היא שהוא חייב.

20 תוס' ב"מ ל"ו ע"א ד"ה אין רצוני, ואפילו למ"ד... כל שכן דהוחלקה'

גם אם תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב היינו דוקא באופן שיש לומר שאם לא היה פושע לא היה קורה האונס.

21 ב"מ מ"ב ע"א, ההוא גברא דאפקיד זוזי (תניינא)... זיל שלים'

השומר שאינו יכול לזכור איפה הניח את הפקדון הוי פושע ואפילו שומר חנם חייב.

22 נתיבות המשפט סי' רצ"א ס"ק י"ד ביאורים

לפי הנתיבות באומר איני יודע היכן הוא חייב מדין מזיק - ואפילו אם הי' בעליו עמו חייב.

1 משנה ב"מ מ"ב ע"א וגמ'

מתני' *המפקיד מעות אצל חברו צררן והפשילן לאחוריו *אי שמסרם לבנו ולבתו הקטנים ונעל בפניהם שלא כראוי חייב שלא שימר כדרך השומרים ואם שימר כדרך השומרים פטור: **גמ'** בשלמא כולוהו שלא שימר כדרך השומרים אלא צררן והפשילן לאחוריו מאי הוה ליה למיעבד אמר רבא א"ר יצחק אמר קרא וצרת הבסף בידך אע"פ שצרויך יהיו בידך

2 שם ורש"י

אמר שמואל *כספים אין להם שמירה אלא בקרקע אמר רבא ומודי שמואל 'בערב שבת בין השמשות דלא אמרתוהו רבנן יואי שהא למוצאי שבת שיעור למקברינהו ולא קברינהו מחייב יואי צורבא מרבנן הוא סבר דלמא מיבעי ליה זוי לאבדלתא והאידנא דשכיחי גשושאי אין להן שמירה אלא בשמי קורה והאידנא דשכיחי פרומאי אין להם שמירה אלא ביני אורבי אמר רבא ומודה שמואל בכותל* (אי נמי בין הקירות) 'והאידנא דשכיחי טפוחאי אין להן שמירה אלא במטפת הסמוך לקרקע או במטפת הסמוך לשמי קורה

אין להם שמירה כו'. דאס לא שמרן ונגנבו פשיעה היא: ואם צורבא מרבנן הוא. המפקיד שהוא 'חרד על מצות הבדלה על הכוס אמר השומר דלמא מיבעי ליה זוי לאבדלתא להכי לא קברינהו ופטור: גשושאי. מגשין בקרקע בשפודין של כרול להכיר מקום שחמיו חלל: בשמי קורה. נגמ ממחמיו: פרומאי. שוכרי המקרה: ביני אורבי. בין שורות הכנין כותל: טפוחאי. מטפחים כותל לידע אס יש סס חלל: או בטפת הסמוך כו'. וכו'ן כותל:

3 נמוק"פ' המפקיד ד"ה נעל בפניהם

נעל בפניהם - לפי פשוט הלשון משמע כדפרש"י ז"ל [ד] דאקמינס קאי אבל אינו מחזור בעיני המפרשים ז"ל מהאמרינן בגמ' בשלמא

טובה וכו' אלא לררן וזי כדפרש"י ז"ל לא שייך למימר טובה דהא ליכא אלא חרד אלא ע"כ תרתי מילי נינהו והיא שלא מסרן לבנו ולבתו כלל אלא הניין בביתו ובחיתו ונעל בפניהם שלא כראוי חייב ושמינן מהכא דדוקא משום דנעל שלא כראוי הוא חייב הא כראוי פטור הלכך אע"פ דאמר שמואל כספים אין להן שמירה אלא בקרקע כדאיתא בגמרא דזוקא להאנו דרי ובהנהו אחרי דשכיחי נגבי וכדנכתחא בגמרא והאידנא דשכיחי גשושאי וטפוחאי ופרומאי [פ] אלמא הכל לפי מקומו ושעתו ולפי זה כגון אטו כל שנעל בפניהם כראוי כמו שרגיל כל אדם בשלו פטור והכי איתא בהדיא בירושלמי [דסידקין סלס ז] דגרסינן התם אימתי אמרו שומר חנם נשבע ויאלץ בזמן ששימר כדרך השומרים נעל כראוי וכו' נתנן בשדה חבנה ומגדל נגבו או נאבדו פטור מלשום וכו' נתנם במקום שרגיל ליתן את שלו אם היה ראו לשמירה פטור ואם לאו חייב ע"כ בירושלמי והביא מקאתו הרב חלפסי ז"ל בהלכות אלמא בשומר חנם שנעל כראוי כדרך כל אדם בשלו פטור וכן כתב הר"ר (ג) יצחק בר' ראוון אלברגלוני ז"ל שקבל מרבותיו זה דעת הרשב"ר ז"ל כדודשו:

4 רמב"ם פ"ד שאלה ופקדון ה"ד

הכספים והדינרין אין להם שמירה אלא בקרקע ויתן עליהם טפח עפר או יטמנם בכותל בטפח הסמוך לקורה, ז אבל לא באמצע הכותל שזמא יחפרו הגנבים שם ויגנבו, אפילו נעל עליהם כראוי בתיבה או החביא אותם במקום שאין אדם מכירו ולא מרגיש בו ה"ז פושע וחייב לשלם, הורו מקצת המבנים שהוא הדין לכל דבר שמשאו קל ואין הקרקע מאבדת אותו במהרה כגון לשונות של כסף ואצ"ל לשונות ח של זהב ואבנים טובות * שאין להם שמירה אלא בקרקע ולזה דעתי נוטה.

5 שו"ת תרומת הדשן סי' של"ג

שאלה: ראובן הפקיד אצל שמעון מאתים זהובים מונחים בכד קטן צייר וחתם, והלך שמעון והצניע בחדרו שהוא כיפת אבנים תחת מטתו רחוק מאד מפני המטה עד סמוך לכותל שבאחורי המטה שאין שם הילוך בני אדם לחפש במקום הזה אחר ממון כלל, והיה לימים אח"כ ברחה תרנגולת אחת של לוי לאותו החדר דרך החלון, ובא לוי ובקש משמעון לפתחו לו כיפתו לחפש התרנגולת וכן עשה שמעון ופתח לו ועמד על הפתח, ולוי נכנס וחפש התרנגולת בכל הזויות גם תחת המטה עד שמצא התרנגולת והלך לו. ושמעון לא שם אל לבו בפעם ההוא שהיה הכד שהזהובים בו תחת המטה, ולזמן מועט אח"כ בא ראובן ותבע פקדונו, והלך שמעון להביא מתחת המטה ולא מצאה ונבהל ונזכר מאז שהניח את לוי לחפש שם התרנגולת, וספר לראובן כל המאורע ואומר לו הנחתים תחת המיטה כדי לעשות שמירה מעולה מפני שאין לב האנשים והגנבים לחפש שם אחר הממון אך האמת כשהנחתים את לוי לחפש שם לא נזכרתי בדבר לא ידעתי אם הוא לקחו או אם כבר היה נגב או נאבד, והשיב ראובן פשעת בשלי שלא סגרת פקדוני בתיבתך וגם במה שהנחת את לוי לחפש במקום שהיה מונח שם פקדוני, הדין עם מי?

תשובה: יראה דבתחילה יש לנו לבאר אם פשע שמעון במה שהניחו בכיפתו תחת המטה, אי חשיב כה"ג שמירה כראוי לשומר חנם אם לאו, בפ' המפקיד אמר כספים אין להן שמירה אלא בקרקע. ומחלק הספר התם לפי הזמן, דבזמן דשכיחי גששיא או פרומאי או טפוחאי משתנים השמירה, וכתבו הרמב"ם וסמ"ג וא"ז כל אילו הדינים ממש כדין הנמצא בתלמוד, ולא חלקו כלום בין שהיה מנהג השמירה בימיהם ובין האידנא. וכתבו עוד דאפילו אם נתנו במקום שנוהג לשמור את שלו אם אין המקום ראוי לשמירה לפי מה שהוא הפקדון חייב לשלם שאם ירצה לפשוע בשלו אין לו לפשוע בשל חברו. וכן כתב במרדכי בשם ראב"ה דאינו מועיל לפטור דנתנו במקום שנוהג לשמור את שלו, אא"כ התנה עמו לתתו במקום שיתן את שלו. אבל כתב ראב"ה דגם לענין כספים וכיוצא בהן הכל תלוי במנהג המקום והזמן האיך נהגין לשמור, כדאמרינן האידנא דשכיחי גשוישיא והאידנא דשכיחי פרומאי. אלמא דלפי הענין משתנה השמירה ולכן האידנא אם נתנה בכיפת האבנים דמטרא מנורא ומגנבים אין צריך לטוונם בקרקע ופטור בכך. ובשם ר"ת וספר החכמה כתב במרדכי, דדוקא בימיהם שהיו להם בתים רעועים בשדה בעינן שמירה בקרקע אבל לדין שיש לנו בתים טובים בעיירות לא צריכים. וכעין זה כתב אשירי בשם ר"י הברצלוני שכך קבלה מרבתי דדוקא בימיהם דהוי שכיחי גנבים ורמאים שהיו מחפשים, אבל בזמנינו אם נתנם במקום הראוי לשמירה במקום שנוהג לשמור את שלו די בכך ופטור, והסכים אשירי לזה וכתב שראוי לסמוך על דא. ובהגה"ה באשירי בשם מהר"ח הוסיף עוד טעם לפטור וכתב אם נתנו בחדר סגור ובתיבה סגורה דפטור אדעתא דהכי קמפקיד עכ"ל. נראה דרוצה לומר דכיון דידע המפקיד שאין הנפקד רגיל לשמור שום דבר כלל כי אם בענין זה מעיקרא אדעתא דהכי קמפקיד. ומהשתא נראה בנ"ד מה שהניח שמעון הפקדון בכיפתו תחת המטה לא פשע מידי. שהרי בארנו כמה דעות הגאונים דהאידנא אין צריכין כספים שמירה בקרקע. ונראה דאפילו אם לא היתה כיפה אלא מקורה בעצים אין לחייבו אם אותו חדר מיוחד לנפקד לשמור בו כל חפציו היקרים לו, ואינו מניח להשתמש בו אלא בני אדם הנאמנים לו, כה"ג חשיב מקום הראוי לשמירה, דהרבה בתים אין להם כיפת אבנים ומסתמא גם המפקיד ידע כך ואדעתא דהכי הפקיד, כמו שכתב לעיל בשם מהר"ח. ומה שלא סגר הפקדון בתיבתו נראה דלא מיקרי פושע בהכי כלל, דודאי טענתיה טענה דאומר לשמירה מעולה נתנוין שהניח במקום שאין האנשים ועבדי השלטון וגנבים נותנין לב שיש שום ממון באותו מקום. ואשכחן בתלמוד פ' המפקיד כההיא סברא, גבי ההוא גברא דאפקידו גביה זוזי אותביניהו בצריפי דאורבני, ופרש"י בית קטון עגול כמין כובע שעושי צידי עופות למארב מארבים, ומסיים רש"י דאע"ג דלענין גנבים נטירותא הוא אפילו בלא קבורה שאין גנבים הולכים שם לגנוב שאין ממון מצוי שם. הא קמן דאפי' בימיהם דהוי כספים צריכין שמירה בקרקע והוי שכיחי גשוישיא וטפוחאי, אם נתנו במקום שאין נותנין לב ומשגיחין שיש שם ממון חשיב שמירה, כל שכן האידנא בזמנינו דלא שכיחי כל הני דמהני. אפס מה שטען [ראובן שפשע] שמעון שהניח את לוי לחפש בחדרו, נראה דטענתו בהא טענה היא

6 בית יוסף ח"מ ס' רצ"א

כתב ה"ר יהודה ברצלוני ודאי כך הלכה וכו' אבל כך קבלנו מרבתינו שלא נאמר זה אלא בשעה שנגבים מצויים וכו' וכתב א"א ז"ל וראוי לסמוך על קבלתו דהכי איתא בירושלמי (בי"מ פ"ג ה"ז) וכו'. בפרק המפקיד (סכ"א) ועוד הביא הרא"ש ראיות לדבריו ובסוף כתב וכן ראוי לדון. והרמב"ן (בי"מ מב. ד"ה מצאתי) גם כן כתב על דברי ה"ר יהודה ברצלוני כיון שקבלה היא נקבל בסבר פנים יפות והביא ראיות לדבריו מגמרא דידן ומהירושלמי דכספים נמי אם נעלם כראוי כדרך כל אדם בשל פטור והיינו דאמרין האידינא דשכיחי גשושאי ומפוחאי ופרומאי אין להם שמירה וכו' אלמא הכל לפי הזמן והכל לפי המקום ודברי שמואל אינם גזירה אלא דברי מעם שכך דרך שמירתן באותו הזמן ובאותו המקום ואמרו בירושלמי (שם) אימתי אמרו שומר חנם נשבע ויוצא בזמן ששומר כדרך השומרים נעל כראוי קשר כראוי נתן באפונדתו צרן בסדינו והפשיל לפניו ונתנם בשידה תיבה ומגדל נגנבו או אבדו פטור מלשלם וחייב בשבועה וכו' עד נתנם במקום הרגיל [ליתן] את שלו אם היה ראוי לשמירה פטור ואם לאו חייב ורבינו הגדול כתבו בהלכותיו (רי"ף כד.) אלא שדילג בו ולא כתב אלא נתנם במקום הרגיל ליתן את שלו ולא ידעתי אי משום דדחי ליה מדשמואל דהא דירושלמי ודאי בכספים היא או שקצר כמנחנו ומיהו מה שכתב ממנו ראיח לדבריו דאמר נתנם במקום הרגיל ליתן את שלו אם ראוי לשמירה פטור דאכספים קאי בירושלמי ואיהו נמי אמתניתין מייתי לה ועוד לשון נתנם במעות [משמע] אלמא במקום שרגיל כל אדם ליתן את שלו פטור וזהו ראוי לשמירה ולא נאמרו דברי שמואל אלא באותו זמן ובאותו מקום דהוה שכיחי אנסי בכספים כדברי ה"ר יהודה ברצלוני שקבל מרבתינו ז"ל עכ"ל [הרמב"ן]. וכן כתב נמוקי יוסף (בג. ד"ה נעל) בשם הר"ן ז"ל (חיי הר"ן מב. ד"ה מתניתין). וכן כתבו תלמידי הרשב"א כדברי ה"ר יהודה ברצלוני וכתבו עוד בזמן שהנגבים מצויים אין להם שמירה אלא בקרקע והיינו דשמואל ומשום הכי כתבוה כל המחברים להא דשמואל עכ"ל. ומדברי הרמב"ם לא משמע הכי שכתב סתם להא דאמר שמואל כספים אין להם שמירה אלא בקרקע ולא חילק בין זמן לזמן ונראה דמשום הכי לא הזכיר הרב המגיד הא דה"ר יהודה ברצלוני. ומכל מקום נראה לי דהשתא לדין להרב רמב"ם ז"ל נמי אין כספים צריכין שמירה בקרקע שהרי ידוע שאין דרך בני אדם עכשיו לשמור כספים בקרקע וכל המפקיד על דעת שישמור כדרך שבני אדם רגילין לשמור באותו זמן הוא מפקיד: והמדרכי (סו"ס רפ.) כתב בשם רבינו תם דהא דכספים אין להם שמירה אלא בקרקע דוקא לדידהו שהיו להם בתים רעועים בשדות אבל לדין האידינא אין צריכים שמירה בקרקע והביאו מהרי"ק בשורש קל"א:

7 רמב"ם פ"ד שאלה ופקדון ה"ו

הפקיד אצל חבירו כספים בדרך להוליכם לביתו או ששלח עמו מעות ממקום למקום צריכין שיהיו צרורים ומונחים בידו או קשורים כראוי על בטנו מכנגד פניו עד שיגיע לביתו ויקברם כראוי

8 שם ה"ב

כיצד דרך השומרים הכל לפי הפקדון יש פקדון שדרך שמירתו להניחו בבית שער כגון הקורות והאבנים, ויש פקדון שדרך שמירתו להניחו בחצר כגון חבילות פשתן הגדולות וכיוצא בהן, ויש פקדון שדרך שמירתו להניחו בבית כגון שמלה וטלית, ויש פקדון שדרך שמירתו להניחו בתיבה ד או במגדל ונועל עליו כגון בגדי משי וכלי כסף וכלי זהב וכיוצא בהן.

ההוא רעיא דהוקא רעי חיותא אנודא נהדר פפא שריג
 חדא מינייהו ונפלת למיא אתא לקמיה דרבה ופטריה אמר מאי הו"ל למעבד

הא נטר כדנמרי אינשי אמר ליה אבוי אלא
 מעתה על למתא בעידנא דעיילי אינשי הכי
 נמי דפטור אמר ליה אין נגא פורתא בעידנא
 דנגו אינשי הכי נמי דפטור א"ל אין איתיביה
 אלו הם אונסין ששומר שכר פטור עליהן
 כגון *ותפל שבא ותקדם ואת הנערים הכו
 לפי חרב אמר ליה תחם בחוני מתא איתיביה
 עד מתי שומר שכר חייב לשמור עד כדי
 *הייתי ביום אכלני חורב וקרה בלילה א"ל
 דתם נמי בחוני מתא אמר ליה אפוי יעקב
 אבינו הוון מתא הוה דאמר ליה ללבן נסרי לך
 נסירותא יתורתא כחוני מתא איתיביה *דוועה
 שהיה רועה והניח עדרו ובא לעיר בא זאב
 וטרף ובא ארי ודרס אין *אומרים אילו היה
 שם היה מציל אלא אומדין אותו אם יכול
 להציל חייב ואם לאו פטור מאי לאו דעל
 בעידנא דעיילי אינשי לא דעל בעידנא דלא
 עיילי אינשי אי הכי אמאי פטור *תחילתו
 בפשיעה וסופו באונס חייב דשמע קל אריה
 ועל אי הכי אומדין אותו מאי הוה ליה למעבד
 יהיה לו לקדם ברועים ובמקלות אי הכי מאי
 איריא שומר שכר *אפי' שומר תגם נמי דהא
 מר הוא דאמר שומר תגם שהיה לו לקדם
 ברועים ובמקלות ולא קדם חייב *שומר תגם
 בתגם *שומר שכר בשכר ועד כמה *עד כדי
 דמיהן והיכן מצינו בשומר שכר שחייב
 באונסין *דהדר שקיל דמיהן מבבל הבית א"ל
 רב פפא לאבוי אי הכי מאי ארני ליה מינה
 נפקא מינה לכושרא דחיותא אי נמי לשרתא
 יתירתא רב חסדא ורבה בר רב הונא *לא
 סבירא ליה הא דרבה דאמר להכי יהבי לך
 אנרא לנטורי לי נסירותא יתירתא

10 תוס' שם ד"ה אי הכי

אי הכי אמאי פטור תחילתו בפשיעה וסופו
 בלונס הוא. וז"ל לאבוי נמי דמוקי לה בעידנא דעיילי אינשי מי
 ניהא והא מ"מ אס היה יכול להציל חייב אלמא תחילתו בפשיעה
 הוא וי"ל דלא חשיב ליה פשיעה
 אלף גניבה ואבדיה

11 רמב"ם פ"ג שכירות ה"ח

רועה שהניח עדרו ובא לעיר בין בעת שדרך הרועים להכנס ובין בעת שאין דרך הרועים להכנס ובאו זאבים וטרפו
 ארי ודרס אין אומרים אילו היה שם היה מציל אלא אומדין אותו אם יכול להציל על ידי רועים ומקלות חייב ואם
 לאו * פטור ואם אין הדבר ידוע חייב לשלם.

12 תוס' ב"מ מ"ב ע"א ד"ה אמר שמואל

אמר שמואל כספיו אין להם שמירה כו' • לריך עיון אם שמרם בקרקע (א) ונגנבו מהם אם שומר שכר חייב

שם 31

ויש להביא רחיה מפ' השואל
 (לקמן דף זה ופס) דכי יליף גניבה
 ואבידה בשואל מאומר שכר פריך מה
 לשומר שכר שכן משלם כפל בטענת
 לישטין מזויין ומשני אי בעית אימא
 גזון הוא משמע שאין שום גניבה
 שיפטר בה שומר שכר אך תמהון
 גדול הוא למה לא יהא אונס אם
 העמיק בקרקע ק' אמות דמאי ה"ל
 תו למיטבד או אם תקפחו שינה
 או חולי גדול ואיך יתכן ששום גניבה
 לא נמלא שתהא אונס גמור בלישטין
 מזויין ולרבה אית ליה בסוף הפועלים
 (לקמן דף נ:): דאי על בעידנא דעיילי
 איכשי פטור א"כ תמלא גניבת אונס
 בשומר שכר ומיהו יש לרחות דרבה
 יסבור כאיך שיטיא דקרגא עדיף
 כרב יוסף בהבונם (ב"ק דף מ:): ומ"מ
 אין סברא כלל שלא נמלא גניבת
 אונס שיפטר בה שומר שכר ואין
 לתרן דהואיל וחייב רחמנא שומר
 שכר בגניבה אע"פ שהיא קרובה
 לאונס כדאמר בהשואל (לקמן ד' נד:)
 חייב אף בכל גניבה אונס דהא
 בלישטין מזויין הוא פטור אע"פ
 דגנב הוא לרב יוסף א"כ מאי משני
 בהשואל (דף זה') לישטין מזויין
 גזון הוא אכתי איכא למיפרך מה
 לשומר שכר שכן משלם כפל בטענת
 גניבת אונס האמר בשואל דכי יליף
 שחייב בגניבה ואבידה לא ישלם
 כפל אפילו בטענת גניבת אונס
 דמהתמא הוא חייב קרן בכל אונסין

שם 14

וגראה
 דכיון דאחי שואל מק"ו דשומר שכר
 אין לחייבו בגניבת אונס בקרן ודיו
 לבא מן הדין להיות כגדון דשומר שכר
 פטור מגניבת אונס אף שואל כן

15 תוס' ב"ק נ"ז ע"א ד"ה כגון

וגראה לר"י דכיון שחייב הכתוב שומר שכר בגניבה וסתם גניבה קרובה לאונס כדאמרינן בהשואל (שם) סברא הוא דכנע ענין שתייה הגניבה יתחייב מגזרת הכתוב אפילו באונס גמור ואף על נב דבלסטים מזויין דהיינו שבויה דקרא פטר בו הכתוב אף על פי שאין אונסו גדול יותר והחוק

16 נמוקי יוסף פרק הפועלים ד"ה כי יהבי לך אגרא

ומיהו
משמע דחי חסרתו שניה חו אונס אחר בגופו פטור דמאי היו ליה למעבד אלא שהרשב"א ז"ל סובר שלשולם שומר שכר חייב אפילו באונס שמגיע בגופו של שומר עד שיגיע לגופו של פקדון ממש כדאמר קרא או נשכר או נשבה :

17 שו"ע ח"מ סי' ש"ג ס"ב וש"ך ס"ק ד'

שומר שכר חייב בגניבה ואבידה. וי"א שאפילו שומר כראוי ונתן הכספים תחת הקרקע בעומק מאה אמה, שאי אפשר לגנבם משם אם לא ע"י מחילות, [א] או גם בעידנא דניימי אינשי ונגנבו, או קפץ עליו חולי ולא יכול לשומרה ד וכל כיוצא בזה, חייב. (א) ואפילו הקיפו חומה של ברזל. (ג) ואפילו אם אילו היה שם לא היה יכול להציל, חייב בגניבה ואבידה, [ב] אלא אם כן היה שם ולא היה יכול להציל.

(ד) וכל כיוצא בזה חייב. והעיקר כהפוסקים דגניב' באונס גמור פטור ש"ש וכ"פ רש"ל פרק הכונס סי' י"א וע"ש וע' בספרי באורך ע' בת' מבי"ט ח"ב [ח"א] ס"ס שמי"א ובתשו' רשד"ם סי' תנ"ט:

18 שם סעיף ג' וש"ך ס"ק ה'

שומר שכר ה [ג] (ד) פטור מאונסים. איזהו אונס, בא עליו ו [ד] לסטים מזויין, אפילו אם גם הרועה מזויין, לפי שהליסטים מוסר נפשו יותר. הגה: אם נפלה דליקה בעיר ונשרפו החפצים שהיה ש"ש עליהם, הוי אונס, [ה] אם [ה] לא היה יכול להציל בעצמו ולא על ידי אחרים (מרדכי פרק המפקיד ופ' השואל). ודוקא שידוע בודאי שנשרפו, אבל אם אינו יודע בבירור, רק שהיו בבית שנשרף, אינו יכול לישבע שנשרפו דילמא עובדי כוכבים נכנסו ונגנבו אותו, [ו] ולכן [ו] חייב לשלם אלא אם כן עובדי כוכבים הנכנסים הם ליסטים מזויינים, דאז ישבע שנשרפו או נגנבו בלסטים מזויינים, ופטור (שם).

(ה) פטור מאונסים. כתב הרב המגיד רפ"ב מה' שכירות מהשמועה האמורה בש"ס גבי הקדש יש ללמוד שש"ש פטור באונסים בכ"מ אם נאנס ה"ז לא הפסיד שכרו אלא נשבע שנאנס ונטל שכרו עכ"ל ודבריו נכונים שכן מוכח בש"ס פרק הזהב [דף נ"ח ע"א] וכן מוכח לעיל סי' ס"ו ס"ח ור"ם ש"א ע"ש:

19 ב"מ מ"ב ע"א

ההוא גברא דאפקיד זוזי גבי חבריה אותבינהו בעריפא דאורבני איגנוב אמר רב יוסף פ"א ע"ג. דלענין גנבי נטירותא היא לענין נורא פשיעותא היא הוה *תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב ואיכא דאמרי אע"ג דלענין נורא פשיעותא היא לענין גנבי נטירותא היא ותחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור והילכתא תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב

20 תוס' ב"מ ל"ו ע"א ד"ה אין רצוני

ואפילו
 למ"ד תחילה בפשיעה וסופו בלונס
 חייב היינו דוקא כמו לריפא לאורכני
 דאפשר אם לא פשע מחילה לא
 היה נארע לונס של גניבה וכן מוכח
 פרק האומנין (לקמן דף ע"ה ושם ד"ה
 הומה) דתנן השוכר את הפרה
 להוליכה בהר והוליכה בצקעה
 והחלקה פטור הומה חייב והשתא
 למ"ד תחילה בפשיעה וסופו בלונס
 חייב כי נמי החלקה אמאי פטור הלא
 תחילה בפשיעה לענין הומה
 וסופו בלונס לענין החלקה הלא
 משום דאפילו הוליכה בהר כל שכן
 דהחלקה

21 צ"ל ב"מ מ"ב ע"א

ההוא גברא דאפקיד זוי
 גבי חבריה א"ל הב לי זוזאי א"ל לא ידענא היכא אותבינהו אתא לקמיה
 דרבא א"ל *יכל לא ידענא פשיעותא היא זיל שלים

22 נתיבות המשפט סי' רצ"א ס"ק י"ד ביאורים

[יד] **אנה הנחתו**. לפי מ"ש המחבר הטעם דהוי פשיעה, א"כ אם היה בבעלים פטור דפשיעה בבעלים פטור. אמנם לפענ"ד נראה דפשיעה זו מטעם מזיק היא דאפילו בבעלים חייב, ודמי להא דמבואר בסימן ש' [סעיף א'] גבי מי שהפקידו אצלו בשתי כריכות זה מאתיים וזה מנה, דחייב ג"כ דהוי פושע, וחייב אפילו בבעלים. וראיה לזה, דאלת"ה כשטוען איני יודע אם החזרתי בפקדון, ליפטר כשהיה הפקדון בבעלים, דהא ע"כ טוען שאינו יודע אם החזיר אם לא החזיר והוא בביתו ואינו יודע היכן הוא, ואם נאמר דכשטוען שאינו יודע היכן הוא אינו חייב רק משום פושע, הא פשיעה בבעלים פטור, אלא ודאי דפשיעה זו מטעם מזיק היא דאפילו בבעלים חייב. והטעם נראה, דאפילו מי שאינו שומר כלל חייב בכה"ג, כגון אם ילך ראובן לבית שמעון ויקח מעות של שמעון ויקברם בקרקע, ואף שיכוין לטובת שמעון כדי שלא יגנב שלא נעשה עליו גזלן, וישכח באיזה מקום קברו, דודאי חייב ראובן לשלם, דכיון שעשה מעשה בחפץ חבירו וע"י מעשיו ניזק חפץ חבירו, מזיק גמור הוא, וה"נ השומר הזה שלקח החפץ ממקום המגולה והטמינו במקום שאי אפשר להמצא וניזק ע"י מעשיו, חייב לשלם.